

Milan Vincetič

Ciril Zlobec: *V viharjih in zavetrjih srca.*

Ljubljana: Mladinska knjiga (Zbirka Nova slovenska knjiga), 2007.

“Od prastarih časov je potekala bolj ali manj učena razprava, ali mora biti pesnik nesrečen, da lahko napiše pesem. In šolska učenost nas je učila, da je bil Prešeren silno nesrečen in prav zaradi tega so njegove pesmi tako lepe, popolne, večne. In iz Zlobčevih pesmi, ki jih je izpisoval v letih, ko se je njegova hčerka Varja bojevala z boleznijo, odseva trpljenje, bolečina, ki vsako pesem preizkuša, ali bo zmogla obstati, ko bo zapisana; ali bo zmogla v svoji krhkosti obdržati silno čustvo, črno kot noč, ostro kot nož, ki se v očetu prebujata kot zver zlakotena,” je zapisal Ivo Svetina v spremni besedi k najnovejši Zlobčevi pesniški zbirki, katere naslov določa tako miljnike kot žar lirskih izpovedi, ki so priniknila – takó Ivo Svetina – iz “temne svetlobe pesmi”. Ali kratko malo: iz osebne bolečine, ki je hkrati narekovalka in naricalka v trenutkih, ko postaja vse bolj razklan “med menoj in mano”, v stiskah, ko “rad bi se vrnil, / rad se spet sestavil s samim sabo”. Pesnikov vitalizem, še zmeraj prežet s sintagmo o “ljubezni dvoedini”, počasi ugaša, čeprav se nanjo pogosto zareka, češ “če nevidna, črna dama / me suho travo prej ne pokosi, / strmel bom vate (v ljubezen, op. p.), z mrtvimi očmi”; prav tako dobivajo spominske refleksije iz otroštva in iz rojstne “Ponikve, srečne drage vasi domače”, obstret melanholičnega in tožnega, obrobo odhajanja in poslavljanja, ki kljub imperativni maksimi, češ “razlogi za življenje so”, postaja vse bolj sivkasta in zarobljena vase.

Pesnik namreč tanko prisluškuje svojemu srcu, katerega “múhavost ga vse manj moti”, še bolj pa se nagiba nad svojo senco, ki ga spremlja od časa, ko je bil še “otrok poletja”, do “zasledovanja privida”, v katerem pušča svoje odtise, zavedajoč se “ob kančku domišljije, / da smo vsaj malo večnost tudi mi”. Vmes, na tej svoji poti, na kateri “odhaja in se vrača, / pravzaprav se vse bolj le še vrača”, se ustavlja ob slikah ali trenutkih, v katerih srečuje sebe “v podobi svojega očeta”, ki ga spremlja kot neminljiva opora, ko vse bolj in bolj postaja “odtis insekta v kamnu

iz pradavnine”, medtem ko “od polnoči do jutra” ob njem mirno spi žena. Čeprav se v pesmih, ki jih skrbno datira, tako da tu in tam – predvsem zadnje, *Pesmi za hčerko Varjo* – resda zazvenijo kot dnevniški zapisi, vse bolj in bolj giblje po robu med biti in ne biti in za mnogimi verzi postavi retoričen vprašaj, kot da bi iskal odgovor v bralcu, se njegovo samoiskanje v zadnjem ciklu razširi in aktualizira na sedanjo podobo časa, ob katerem pomenljivo vzkligne: “... o bog, v kaj smo ponižali človeka!”

Seveda so že zdavnaj mimo časi, ko je bila pesem res budilka in klicalka novih časov, in tega se Ciril Zlobec, ki je bil ves čas tudi aktiven ustvarjalec novejše slovenske zgodovine, še kako zaveda, zato se v zadnji pesmi z zgovornim naslovom *Moč in nemoč pesmi* vrne vase z večno metaforo o življenju kot reki; reki, ki prinaša in odnaša tako “pobeglo otroštvo” kot že “mrtvo bolečino, ki v pesem jo budi”. In pesem lahko samo “z oči mi trga bolečino, / ki vanjo se vse bolj zapreda svet”. Svet, ki postaja pesnik sam, preboden z osiščem dneva in samoto, kot v antologijski pesmi S. Quasimoda *In je takoj večer*. Večer, ki v omenjeni Zlobčevi knjigi stopa skozi temna vrata in se naseli v njegovi sobi, v kateri da še dihajo tako ljubezen kot zla slutnja in nazadnje neizbežnost hčerkinе smrti, ki je zbirko zaznamovala z najtemnejšimi moli.

“Hčerkinā smrt vstopa v pesem skozi velika vrata, pesnik, njen oče, pa je postavljen v vlogo pričevalca o tem prihodu, ki je najprej le nakazana možnost, potem zmeraj večja gotovost in nazadnje le še neizbežnost. Pesmi, zamišljene kot *pismo pesem*, ne morejo prepričati najhujšega, a najhujše je morda to, da se tega zmeraj bolj ‘zavedajo’. Proti koncu so te Zlobčeve pesmi, ob vsej bolečini, ki jo čutimo iz slehernega verza, ob vsem kaosu teme, ki jih obdaja, skoraj racionalno poročevalske: *In vendar še upam, ker ne smem / obupati: srce in intelekt / sta si vsaksebi – paradoks očeta!*, je zapisal še junija 2007,” je zapisal Peter Kolšek v recenziji *Pesmi o hčerkinī smrti* (Delo, KL, 9. aprila 2008).

Prav ta *paradoks očeta*, ta “neustavljiva dvojnost”, se najgloblje zareže prav v zadnjih pesmih za hčerko, v pesmih, v katerih je ena sama trpkost nad “praznino v lastnem svetu”, ki jo pesnik skuša sprejemati skozi negotovost kot gotovost, v kateri “ves moj spomin še zmerom si deliva”. Kronologija in genealogija Zlobčevih *Pesmi za hčerko Varjo* je eno samo grenko odštevanje med spomini na “življenje, ki je tostran” ter odhodom “onkraj, kjer je (življenja, op. p.) praznina, vesoljni Nič, naš milostni krvnik”. Zadnji grenki oksimoron zazija v praznino po hčerkinī smrti kot prepad, ki je hkrati tudi olajšanje, češ “Varja je vedela”. Na oni strani, med vrsticami “neoddanih pesmi pisem”, trpkih sonetov, ki so nastali kot

čuječ dvogovor z nemim (samo)sobesednikom, razbiramo tako klice kot krike, tako tožbe kot zahvale in ne nazadnje spoznanje: "... z njo napol umrl bom tudi jaz". Ali z eno samo besedo: dvoedino dogorevanje stenja, ki ga vse bolj in bolj duši tema. In ne nasprotno.

A že v naslednjem sonetnem ciklu z imperativnim naslovom *Razlogi za življenje so*, ki ga je posvetil ženi Veroniki, se spet oglasi ljubezen kot rešnica, "ko stiska nas pri srcu, grize v duši". Ali kot pravi pesnik v zadnjih dveh tercinah prvega soneta tega cikla: "Življenje vse razloge za življenje / kdaj rado v nas potlači, zameglí, / samo ljubezen, ki je vse življenje, // se ne sprašuje za razloge zanj, / je moč, ko nam že usihajo moči, / ko je življenja v nas vse manj in manj". In ljubezen, ki (da) je "ustvarjena za vse", mu vliva merico vitalizma in optimizma, tudi poguma, češ "zmag ne slavim, poražen se ne vdam", poguma, da se še oklepa razlogov, "čeprav naj jih življenje sproti ruši". A že naslednjem, zadnjem razdelku, *V zasledovanju privida*, se v ta povzdignjeni vitalizem naselita skepsa in zavedanje, da "naš položaj je položaj lebdenja" ter da "skoz to večnost naša pot se vije, / nikamor od nikoder, vse poti / gredo skoz labirinte naše biti": skozi blodnjake let, upanja in prizadevanja, čakanja in zamujanja, ko "si ves čas nekdo drug in ves čas Jaz". Da dokončno pride čez "prividna obzorja", na katerih so se (mu) "razblinile megle življenja" v prostore, v katerih se "zdaj sestop začenja" – sestop v trpko sprijaznjenost, s katero "skuša razreševati in živeti paradoks radoživosti in bolečine" (Marija Švajncer, *Paradoks radoživosti in bolečine*; Večer, 7. aprila 2008).

Pesniška zbirka Cirila Zlobca *V viharjih in zavetrjih srca* bo v slovenskem literarnem prostoru vsekakor pustila opazno sled, vendar je ne štejem za vrhunec Zlobčeve lirike; ta zbirka med pesnikovimi ne sije toliko zaradi umetniške moči izpovedi, temveč bolj zaradi presunljivosti bolečine, zaradi katere dobivajo njegovi verzi odtenke temnega, kruščega se rubina.